

In de serie Hollandia Vaarwijzers zijn verschenen:

Olav Cox en Erna Vader, *Vaarwijzer Het Deltagebied*

Jan Heuff, *Vaarwijzer De Waddenzee*

Clemens Kok, *Vaarwijzer Het Kanaal*

Frank Koorneef, *Vaarwijzer Belgische binnenwateren*

Frank Koorneef, *Vaarwijzer Nederlandse binnenwateren*

Frank Koorneef, *Vaarwijzer Noord-Franse binnenwateren*

Michiel Scholtes, *Vaarwijzer De Noordzeekust*

Anje Valk, *Vaarwijzer De Engelse oostkust*

René Vleut, *Vaarwijzer Scandinavië en de Oostzee*

DE WADDENZEE

JAN HEUFF

HOLLANDIA

INHOUD

	Woord vooraf	11
DEEL I	VAREN OP HET WAD	
1	Profiel van de wadden	15
	Het waddenlandschap	15
	De getijden	16
	Het geulenstelsel	20
2	Waddenzee – natuurreservaat	21
	Wat komen we tegen?	21
	Wettelijke bescherming	23
	Erecode	26
3	Schip en uitrusting	29
	Eisen aan het schip	29
	Scheepstypen	30
	Uitrusting	32
4	Varen in de praktijk	37
	Betonning	37
	Soorten vaarwatermarkeringen	39
	Verlichting	41
	Een tocht voorbereiden	42
	Weer en wind	50
	Redding en berging	51
5	Ankeren en droogvallen	53
	Droogvallen	54
	Ongeschikte droogvalplaatsen	56
	Vastlopen en erger	56

Hollandia, tiende, herziene druk 2021

© 2004, 2021 Jan Heuff

© 2004, 2021 Uitgeverij Hollandia BV, Postbus 317, 2000 AH Haarlem

(e-mail: info@gottmer.nl)

Uitgeverij Hollandia BV maakt deel uit van de Gottmer Uitgevers Groep BV

Omslagontwerp en vormgeving: Villa Grafica, Diemen

Redactionele begeleiding: Annemieke Sluiter, Lelystad

Cartografie: Yde Bouma, Leusden

Foto's: Jan Heuff (p. 110 boven: Henri Drost; pp. 96, 119: Jarne Heuff)

ISBN 978 90 6410 719 1 / NUR 484

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of een andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

6	Zeegaten	59
	Zeegat van Texel	60
	Eierlandsche Gat	60
	Vlie	61
	Amelander Gat	62
	Westgat	63
	Eilanderbalg	64
	Lauwers	64
	Schild	64
	Eems	64
7	Aspecten van de Duitse wadden	65
	Zeegaten en riviermondingen	65
	Nautische aspecten	67
	Vaarroutes over Wadden- en Noordzee	69
	Binnendoorroutes	70
	Watersport	71

DEEL II DE VAARGEBIEDEN

VAARGEBIED A De Nederlandse wadden 77

ROUTES

A1	Den Oever–Den Helder v.v.	78
A2	Den Oever–Oudeschild v.v.	78
A3	Den Oever–Kornwerderzand v.v.	79
A4	Den Oever–Vlieland/Terschelling v.v.	80
A5	Den Helder–Oudeschild v.v.	81
A6	Oudeschild–De Cocksdorp/Vliehors/Inschot	81
A7	Den Helder/Oudeschild–Vlieland/Terschelling v.v.	84
A8	Den Helder/Oudeschild–Kornwerderzand/Harlingen v.v.	85
A9	Kornwerderzand–Vlieland/Terschelling v.v.	86
A10	Harlingen–Vlieland/Terschelling v.v.	86
A11	Harlingen–Vlieland, slechtweerroute v.v.	88
A12	Vlieland–Terschelling v.v.	89
A13	Harlingen–Terschelling, via de Mepen v.v.	90
A14	Harlingen–Ameland v.v.	91
A15	Vlieland/Terschelling–Ameland, beschutte route	92
A16	Terschelling–Ameland v.v.	93
A17	Ameland–Schiermonnikoog/Lauwersoog v.v.	96
A18	Lauwersoog–Schiermonnikoog v.v.	97
A19	Lauwersoog–richting Eems	99
A20	Bestemmingen langs de Eems	100
A21	Delfzijl/Eemshaven–Lauwersoog	101

A22	Delfzijl–Termunterzijl v.v.	102
A23	Delfzijl–Dollard v.v.	102
A24	Harlingen–Lauwersoog–Delfzijl, binnendoorroute v.v.	103

HAVENS

Den Helder	103
Texel, Oudeschild	105
Texel, De Cocksdorp	105
Den Oever	106
Breezanddijk	107
Kornwerderzand	107
Harlingen	108
Vlieland	109
Terschelling	111
Ameland, Ballumerbocht	113
Ameland, Nes	114
Holwerd	115
Lauwersoog	116
Schiermonnikoog	117
Noordpolderzijl	119
Eemshaven	120
Delfzijl	122
Termunterzijl	122
Nieuwe Statenzijl	124

ANKERPLAATSEN

Richel	125
Engelsmanplaat	125

VAARGEBIED B De Duitse wadden 127

Eems	127
Oost-Friese wadden	127
Tussen Jade en Weser	130
Tussen Weser en Elbe	130
Tussen Elbe en Eiderstedt	131
Halligen	131
De Noord-Friese eilanden	132

ROUTES

B1	Eems	133
B2	Osterems	134
B3	Eems, stroomopwaarts	135
B4	Tussen Osterems en Busetief–Juist	135
B5	Tussen Norderneyer Seegat en Accumer Ee–Norderney en Baltrum	137

B6	Tussen Accumer Ee en Harle–Langeoog en Spiekeroog	139
B7	Tussen Harle en Jade–Wangerooge	140
B8	Jade	141
B9	Vaarwegen van Jade naar Weser	142
B10	Weser	142
B11	Weser-Elbe-Wattfahrwasser	143
B12	Elbe	145
B13	Elbe, oversteek	146
B14	Hever–de halligen	147
B15	Schmaltief–Süderaue	148
B16	Rütergat–Schmaltief–Kniep	149
B17	Vortrapptief–Holtknobsrinne	150
B18	Buitenom Sylt richting Denemarken	151

HAVENS

Borkum	151
Lütje Hörn	152
Memmert	153
Leysiel	153
Greetsiel	153
Emden	154
Havens langs de Eems	154
Juist	156
Norddeich	158
Norderney	159
Baltrum	160
Nessmersiel	161
Langeoog	162
Accumersiel	164
Bensersiel	165
Spiekeroog	167
Neuharlingersiel	169
Wangerooge	171
Harlesiel	172
Minsener Oog	173
Wangersiel (Horumersiel)	174
Hooksiel	174
Wilhelmshaven	175
Bremerhaven	175
Wremertief	176
Dorumersiel, Dorumertief	177
Spieka-Neufeld	177
Grosser Knechtsand	178
Neuwerk	178
Scharhörn	179

Cuxhaven	179
Altenbruch	179
Otterndorf	179
Brunsbüttel	180
Trischen	181
Friedrichskoog	181
Büsum	181
Südfall	182
Tetenbüllspieker	183
Süderhafen/Nordstrand	183
Husum	183
Süderoogsand	185
Süderoog	185
Pellworm	185
Strucklahnungshörn/Nordstrand	186
Nordstrandischmoor	186
Hamburger Hallig	186
Norderoogsand	186
Norderoog	187
Japsand	187
Hooge	187
Langeness	189
Gröde-Appelland	189
Habel	190
Oland	190
Schlüttsiel	190
Amrum/Wittdün	190
Wyk auf Föhr	192
Dagebüll	193
Sylt	193
Hörnum (Sylt)	194
Rantum (Sylt)	195
List (Sylt)	195
Munkmarsch (Sylt)	196

Register van havens en ankerplaatsen	197
Noot van de uitgever	199

WOORD VOORAF

Deze *Vaarwijzer De Waddenzee* is bedoeld voor de recreatieschipper die het zoute water van de wadden op wil. Het is geen vaargids alléén, maar ook een introductie in de natuurlijke fenomenen die deze waddenwereld uniek maken.

Wie voor het eerst het wad opgaat, voelt wel dat er een geheel nieuwe wereld open ligt, maar kan haar schoonheden en fascinaties nog slechts vermoeden. Een eerste vakantie in deze wereld van de wadden, varend of op een van de eilanden, blijft daarom een onvergetelijke beleving. Ook wie geen speciale belangstelling heeft voor bloemen, vogels of zeehonden kan het niet ontgaan dat alles hier nog puur natuur is.

Het kenmerkende van de wadden is voor eenieder te voelen: hier is niets definitief. Eb en vloed wisselen elkaar af in een eeuwigdurend ritme. Wind, getij en stroom breken af en bouwen op. Geulen verzanden of zoeken een andere loop. Het is een proces waaraan nooit een einde zal komen.

De vaarwegmarkeringsdienst zal de bakens moeten verzetten en de aanpassing van de zeekaarten doorgeven in de *Berichten aan Zeevarenden*.

Het waddengebied, het rijk van eb en vloed, dat de plezierschipper in deze *Vaarwijzer* leert kennen, lijkt op het eerste gezicht wellicht een moeilijk vaargebied. Maar dit boek leert de regels van het spel – en niet alleen van het varen. Want wie het goed uitkient, beleeft zijn mooiste momenten op het wad wanneer het water verdwijnt.

Droogvallend ontdekken we de amfibische wereld van het wad als een grillig landschap van zandbanken, slikplaten en kronkelende geulen en prielen, met een uitbundig vogelleven en schelpdieren bij honderdduizenden. Hier kan de stilte nog volmaakt zijn, wanneer de zon achter de kim verdwijnt, de wind zich niet meer laat horen en de altijd zo luidruchtige vogels de kop in de veren steken. Geen golfje klotst dan meer tegen de boot. Geen gerucht uit de verre gemechaniseerde wereld kan deze idylle verstoren.

Enmaal zo diep in de natuurwereld doorgedrongen, zullen we ons onze verantwoordelijkheid tegenover die natuur extra goed moeten realiseren.

Wie zich nog niet direct aan het avontuur van het droogvallen waagt, zal toch alle plezier beleven aan zijn vaartocht. De navigatie op het zoute getijdenwater is een genot op zich, steeds weer een nieuwe ervaring.

Bovendien moet ons tijdsbesef zich aanpassen aan het ritme van de getijden. In de *Vaarwijzer De Waddenzee* gaan we ervan uit dat de recreatieschipper die naar de wadden wil niet alleen maar een uitbreiding zoekt van de meer traditionele vaargebieden. We veronderstellen dat hij belangstelling heeft voor het wad als fenomeen en een open oog ontwikkelt voor de rijke, maar o zo kwetsbare planten- en dierenwereld. Dit boek wil, ook tussen de regels door, hierbij 'eyeopener' zijn. Vaar met verstand en een open oog voor de natuur.

Jan Heuff en bemanning
Terschelling

DEEL I

VAREN OP HET WAD

PROFIEL VAN DE WADDEN

Van het gebied waar we gaan varen, willen we allereerst enige natuurlijke kenmerken leren kennen: het landschap met zijn kwelder kust en de eilanden, de binnensee met haar diepten en ondiepten, en het getijdenregime dat dit landschap heeft gevormd. De beschrijving van getijdenbeweging en stroming wordt in hoofdstuk 4, Varen in de praktijk, verder uitgewerkt.

HET WADDENLANDSCHAP

De opbouw van de wadden

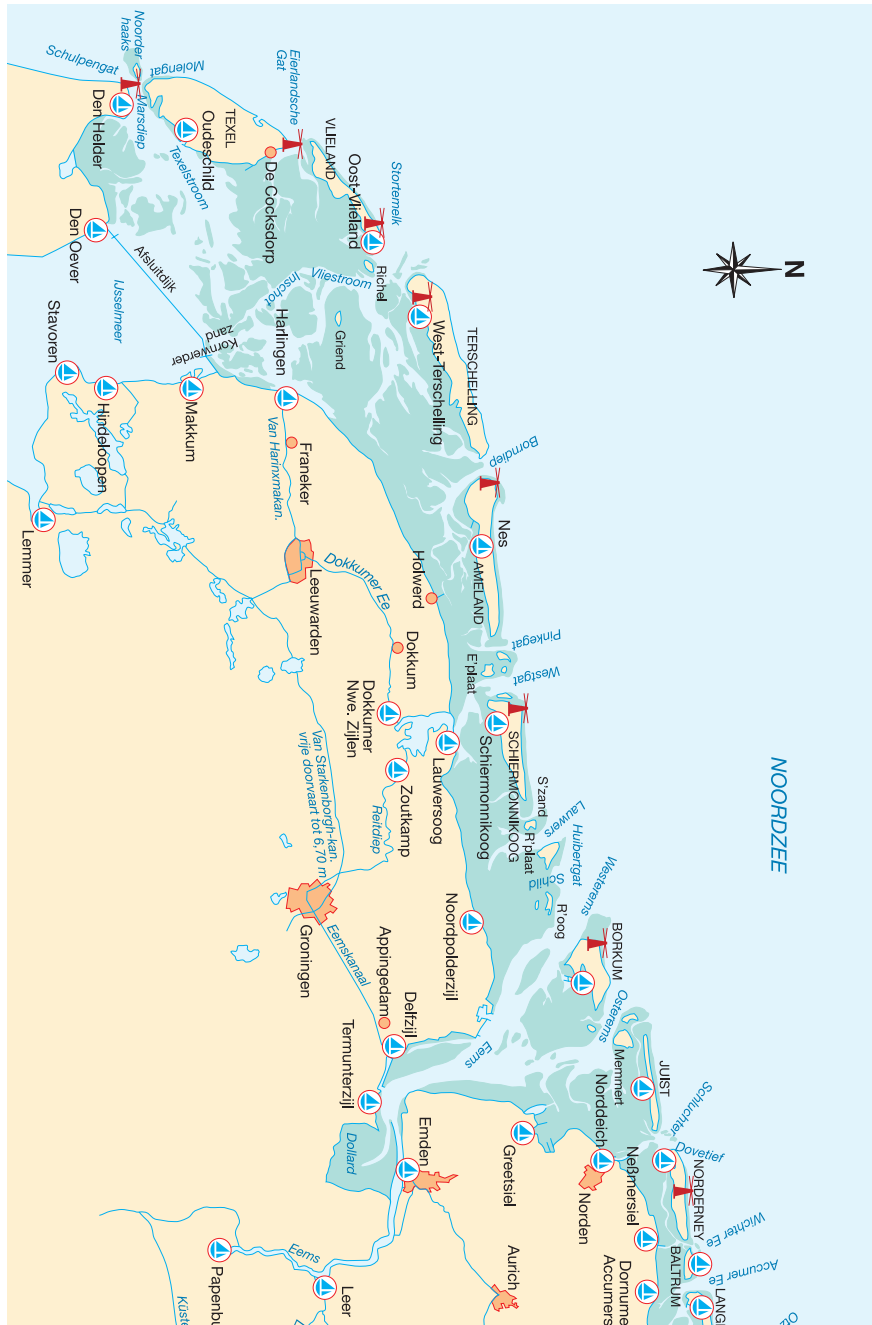
Hoe is onze waddekust ontstaan? Na de ijstijd bleven in de Noordzee enorme hoeveelheden zand achter. Met dit zand bouwden wind en getij een aantal strandwallen op, waar tussendoor de zee vrij spel had. In het rustige water achter de strandwallen kon het meegevoerde slib bezinken. Door de voortdurende zandaanvoer uit de Noordzee stoven duinen op, die samen met het opgeslibde kwelderland de basis vormden van de huidige eilanden. Ook aan de kust van het vasteland werden grote hoeveelheden slib afgezet en ontstonden kwelders. Rivieren voerden er het overtollige water af. De vruchtbare grond trok bewoners van hoger gelegen gebieden aan. Die pioniers in het noorden van Friesland en Groningen beschermden zich tegen hoge waterstanden door het opwerpen van terpen of wierden. Pas een kleine duizend jaar geleden begon men ook de omringende landerijen te beschermen: de eerste dijkaanleg. In recentere tijden diende de aanleg van nieuwe dijken vooral de landaanwinning, door middel van

inpoldering van kwelders en afsluiting van inhammen.

De eilanden

Uit de hiervoor genoemde strandwallen hebben zich onze Waddeneilanden ontwikkeld. Hoge duinen aan de noord- of westkant keren nog steeds het geweld van de Noordzeegolven. Erachter liggen min of meer uitgestrekte gebieden met lagere duinen. Dit landschap vormde zich in de middeleeuwen. Waar het duingebied ophoudt en overgaat in polderland, bevinden zich de meeste dorpen. De in cultuur gebrachte polders worden tegen het water beschermd door dijken. Op de grens van eiland en Waddenzee liggen de kwelders. De vorm van de Waddeneilanden is langgerekt met in de meeste gevallen aan beide uiteinden lage, onbegroeide zandvlaktes.

Het aanzien van de eilanden is in de afgelopen honderd jaar opvallend veranderd. Krap een eeuw geleden is men begonnen met de aanplant van helmgras en naaldbossen, om de eilanders te verlossen van het eeuwig stuwende zand. Met de vloedstroom vinden voortdurend zeer grote zandtransporten

VAARGEBIED A

De Nederlandse wadden

In deel II van *Vaarwijzer De Waddenzee* staan beschrijvingen van vrijwel alle routes die op de Waddenzee kunnen worden gevaren. Het spreekt vanzelf dat deze beschrijvingen het gebruik van de kaart niet kunnen vervangen. Elke tocht moet worden voorbereid met de getijtafels en de hydrografische kaart naast dit boek.

Het is het verstandigst bij de voorbereiding de route 'van boei tot boei' na te lopen en de situatie bij splitsingen goed te bestuderen. Trek bij onoverzichtelijke situaties op de kaart een potloodlijntje langs de boeienrijen. Zo wordt meteen veel duidelijker hoe de loop van de geulen is en hoe je een scheidingston moet passeren (de scheidingston op het snijpunt van de rode en de groene boeienlijn). Bedenk bij het hanteren van dit boek, én van de kaart, dat de situatie op het wad voortdurend verandert. Op het moment van schrijven kan de loop van een geul of de ligging van een drempeltje alweer zijn gewijzigd ten opzichte van de recentste notities.

Gebruik altijd de laatste editie van de *Hydrografische kaart voor de Waddenzee*, het liefst nog bijgewerkt aan de hand van de *Berichten aan Zeevarenden*, al dan niet aangevuld met een kaartplotter.

Bij de planning van de routes is steeds uitgegaan van een optimaal profijt van de stroom en een gemiddelde vaarsnelheid van ongeveer 5 knopen. Om binnen het tijdsbestek te blijven bij weinig wind en tegenstroom, zal weleens gebruik moeten worden gemaakt van de motor.

De waterdiepten die worden genoemd, zijn gebaseerd op gemiddeld laagwater of

hoogwater. Bij de opgave van de waterdiepte op wantijen is het gebruikelijk aan te geven hoeveel water er bij HW kan worden verwacht; bij de zeegaten wordt uitgegaan van de waterdiepte bij LW.

De gemiddelden liggen tussen de standen bij springtij en doortij in. Je moet dus nog nagaan hoeveel dagen je van een spring- of doortij af zit. Houd ook rekening met de windrichting en windkracht. In combinatie met elkaar kunnen deze omstandigheden al gauw een afwijking van het gemiddelde geven van een halve meter meer of minder. Het komt nog steeds voor dat schippers met hoogwater een getijhaven binnenvaren, om er vervolgens dagenlang niet meer uit te kunnen. Het meest bedenkelijk is dan echter dat ze totaal geen idee hebben hoe Moeder Natuur hun dit kunstje heeft geflikt.

De routes worden in beide richtingen beschreven, soms met alternatieven. De route 'terug' is zo beknopt mogelijk gehouden en moet daarom steeds in samenhang met de 'heenroute' worden gelezen.

De aanloop van de havens staat vermeld bij de havenomschrijvingen.

Wie bekend raakt in zijn eigen vaargebied, zal ontdekken dat er op tal van plaatsen buiten de officiële betonning kan worden gevaren. Het 'afsteken' van routes is voor de ervaren

wadschipper een geliefde bezigheid. Dit boek beperkt zich bij de beschrijving van de routes, op een enkele uitzondering na, tot de betonde vaargeulen.

ROUTES

A1

DEN OEVER–DEN HELDER V.V.

11 mijl (20,5 km) via het Visjagersgaatje
12 mijl (22 km) via de Wierbalg

Den Oever–Den Helder

LW in Den Helder is bijna 1,5 uur vroeger dan in Den Oever. Er zijn twee routes, die zich splitsen vlak na de haven. De langste gaat door de Wierbalg, de kortste door het diepere Visjagersgaatje. In deze geulen, en op de verdere route, ligt de groene betonning aan bakboord. Beide routes komen bij de scheidingslijn M-W uit in het Malzwin. Dit brede en diepe vaarwater leidt naar het van verre herkenbare Den Helder.

Den Helder–Den Oever

HW in Den Oever is 1 uur later dan in Den Helder. De vloedstroom begint pas 1,5 uur na LW te lopen. Met de vloed mee het Malzwin in en verder door het Visjagersgaatje of de Wierbalg naar Den Oever. Op de hele route rode betonning aan bakboord.

A2

DEN OEVER–OUDESCHILD V.V.

9 mijl (16,5 km) door het Vaarwater over de Bollen
13 mijl (24 km) rond de Bollen

Den Oever–Oudeschild, over de Bollen

In Oudeschild is het een kwartier eerder HW dan in Den Oever. De kortste route is door het Vaarwater over de Bollen, waar met HW 2 meter water staat. Afhankelijk van vaarsnelheid en diepgang enkele uren voor

HW vertrekken. Ook hier de keuze tussen Visjagersgaatje of Wierbalg, maar nu met de stroom tegen. Kort na HW over de Bollen. Groene betonning aan bakboord. Met dwarsstroom de Texelstroom over. Voor de haven staat inmiddels ruim 2 knopen ebstroom.

Den Oever–Oudeschild, rond de Bollen

Dit is een alternatief voor bovengenoemde route, indien het tijdstip van HW slecht past in de planning. Je kunt nog een eind na HW vertrekken en rond de Bollen varen. Rond kentering, ruim na LW, moet je op de Texelstroom zijn om met de vloedstroom Oudeschild aan te lopen. Route: als in route Den Oever–Oudeschild over de Bollen het Malzwin nemen. Vanaf de boei GvS 4 in een vrijwel noordelijke koers rechtstreeks aankoersen op Oudeschild, dat van verre herkenbaar is.

Opmerking: met een stevige westenwind is het in de diepe geulen een stuk plezieriger varen wanneer de ebstroom goeddeels voorbij is en wind-tegen-stroom niet meer geldt.

Oudeschild–Den Oever, over de Bollen

In Den Oever is het een kwartier later HW dan in Oudeschild. De getijstroom op de Texelstroom loopt dwars op de vaarroute. Vertrek met opkomend water, om een paar uur voor HW op de Bollen te zijn. Daar staat dan ruim 1,5 meter water. Op de Texelstroom moet je terdege rekening houden met een dwarsstroom van bijna 3 knopen. In Malzwin en Visjagersgaatje/Wierbalg loopt de vloed weer mee.

Oudeschild–Den Oever, rond de Bollen

Een alternatief voor bovengenoemde route, waarbij je met de laatste eb kunt vertrekken. Wanneer je rond de Bollen in het Malzwin komt, krijg je geruime tijd na LW de vloed mee.

Op de Vlieree is alle ruimte om te kruisen.

A3

DEN OEVER–KORNWERDERZAND V.V.

16 mijl (29,5 km)

Den Oever–Kornwerderzand

In Kornwerderzand is het 1 uur later HW dan in Den Oever. Afhankelijk van de diepgang zo kort mogelijk na LW vertrekken. Het ondiepste punt ligt op 1,5 mijl van de haven (1,1 m bij LW).

Globaal vanaf de haven loopt in noordoostelijke richting een betonde route langs de Afsluitdijk. Het begin van de geul is gemarkeerd met rode drijfbakens, die je aan bakboord passeert.

Daarna houd je eenvoudig de dijk aan. Vanaf het monument De Vlieter (hier werd de dijk gesloten) heb je diep water tot vlak bij de dijk. Ongeveer halverwege ligt het vluchthaventje Breezanddijk.

Als je steeds de dijk aanhoudt, loop je een eind voor Kornwerderzand vanzelf de Doove Balg in. De groene boeienlijn van de Doove

Balg (aan stuurboord) zet zich voort in de groene boeienlijn van de Boontjes.

Kornwerderzand–Den Oever

In Den Oever is het 1 uur eerder HW dan in Kornwerderzand. Als je van oost naar west langs de Afsluitdijk vaart, kun je minder profiteren van de stroom dan in omgekeerde richting. Je zult al voor HW moeten vertrekken om de ondiepte vlak bij Den Oever nog te kunnen nemen.

Langs de Afsluitdijk, via het IJsselmeer

Met wind uit noordelijke richting zit je langs de dijk op lagerwal. Je kunt bij harde wind de andere kant van de dijk nemen, dus het IJsselmeer. Twee keer schutten (Den Oever en Kornwerderzand) en een paar uurtjes zoet water zijn de geringe prijs die je moet betalen voor een beschutte voortzetting van deze tocht. Gebruik de hydrografische kaart van het IJsselmeer, kaartnummer 1810.

Overzicht van de haveningang van Terschelling.

ANKEREN/DROOGVALLEN

Op de Noordsvaarder (Groene strand), westelijk van het dorp (pas op voor hekgolven door beroepsvaart en voor het kitesurfgebied, gemarkeerd met gele bakens). Het droogvalverbod op de Dellewal, oostelijk van de jachthaven, is ondanks het droogvalconvenant nog steeds onverminderd van kracht. Bij de uitwateringssluis in de dijk ten zuiden

De jachthaven van Terschelling.

van Lies. Hier ligt goede ankergrond ten oosten van een strekdam en er is een steigertje van de plaatselijke watersportvereniging.

BIJZONDERHEDEN

Ten noorden van het dorp West liggen uitgestrekte bossen, waarin prima is te wandelen en te fietsen.

De zandplaat Noordsvaarder aan de westkant van het eiland is vanaf de jachthaven een loopje van goed een halfuur. Het is een prachtig wandelgebied.

Naar de Boschplaat worden tochten per huijkar gemaakt vanuit het dorp Hoorn. Twee interessante musea liggen op loopafstand van de haven. Het Centrum voor Natuur en Landschap (met groot zeeaquarium) aan de Burg. Reedekerstraat en het Museum 't Behouden Huys, gevestigd in drie historische panden in de Commandeursstraat. Onder meer veel informatie over scheepvaart in heden en verleden, redding en berging (goudschip *Lutine!*). Aanrader is het

Wrakkenmuseum in Formerum-Zuid. De vuurtoren Brandaris (1594) is niet open voor bezoekers.

GETIJGEGEVENS

LAT = NAP -1,4m

Hoogten boven reductievlak zeekaart:

gem. HW 2,4m bij springtij, 2,1m bij doortij;

gem. LW 0,3m bij springtij, 0,6m bij doortij.

MARIFOON

Verkeerscentrale Brandaris	VHF-kanaal 02
Centrale Meldpost Waddenzee	VHF-kanaal 04
Havendienst gemeentehaven	VHF-kanaal 12
Jachthaven	VHF-kanaal 31

SCHEEPVAARTBERICHTEN

Verkeerscentrale Brandaris	VHF-kanaal 02
(ieder oneven uur + 30 min.)	

TELEFOONNUMMERS

Verkeerscentrale Brandaris	(088) 7974599
Jachthaven	(0562) 443337
Gemeentehaven	(0562) 442235

Ameland, Ballumerbocht

AANLOOP

Van het Molengat takt bij de scheidingsston MG-BB een bepikt geultje in noordwestelijke richting af (streefdiepte 1,5m bij LW). Rode kopbakens en open prikken blijven aan bakboord. Het leidt naar een loswal, vlak bij de dijk. Evenwijdig aan de geul loopt aan bakboord een leidam, die bij HW overstroomt (dwarsstroom!). Op de kop van de dam, tegenover de scheidingsston, staat een baken. Verder is de dam niet gemarkeerd.

Jachthaven en dorp West-Terschelling.

HAVEN

De haven bestaat uit een loswal voor de beroepsvaart, een drijvende steiger voor de reddingboot en een museumsteiger voor de historische vloot van voormalige reddingboten. Hoewel er officieel geen ligplaats is voor de pleziervaart, is het een bruikbare vluchthaven, bijvoorbeeld bij opkomend slecht weer of invallende duisternis.

ANKEREN/DROOGVALLEN

In het Molengat kun je ankeren; weinig beschutting bij oostelijke tot zuidwestelijke wind.

Vuurtoren Brandaris en museumreddingboot Brandaris bij Terschelling.

VAARGEBIED B

De Duitse wadden

Het vaargebied van de Duitse wadden wordt in deze Vaarwijzer beschreven komende vanuit Nederland. Alle indicaties van waterdiepten zijn gebaseerd op gemiddeld tij. Bedenk dat de actuele stand anders kan zijn.

EEMS

Met de Eemsdelta begint voor de Nederlandse watersporter het Duitse wadengebied. De Eems is langs verschillende vaarroutes bereikbaar: over het Groninger wad, via Delfzijl of eventueel vanaf de Noordzee. Wie de tijd heeft en het Oost-Friese wad als eindbestemming kiest, komt meestal al over het Nederlandse wad naar de Eems. Den Oever, Kornwerderzand, Harlingen en Lauwersoog zijn dan de havens die naar zout water leiden. De gehaaste vakantie-ganger die zijn zinnen heeft gezet op verder gelegen bestemmingen, verdoet geen kostbare tijd op 'ons' deel van het wad en neemt voor een goed te plannen en weersonafhankelijke binnendoorroute (bijvoorbeeld vanaf het IJsselmeer) de kanalen naar Delfzijl, of eventueel Lauwersoog. Niet zelden vaart hij zijn boot voordat de grote tocht begint alvast een eind vooruit. Delfzijl is dan een geschikte haven (ligplaatsen en openbaar vervoer) en bovendien een goed uitgangspunt voor een non-stopreis langs de Oost-Friese eilanden of een snelle route naar de Noordzee. En mocht het op de dag van vertrek slecht weer zijn, dan kan altijd nog binnendoor via de kanalen richting Bremerhaven worden gevaren. Voor de zeezeiler die via Marsdiep, Vlie of

Friesche Zeegat de Noordzee heeft opgezocht, zal de Eems geen betekenis hebben als 'poort' naar het Duitse wad. Hij zal de monding van de Eems hooguit binnenvaren om Borkum als vlucht- of overnachtingshaven aan te lopen, zich daarbij realiserend dat bij de voortzetting van de tocht over zee het Borkumriff tot een geweldige omweg dwingt. Twee parallelgeulen lopen als Westerems en Hubertgat tussen Rottumeroog en Borkum naar binnen. Een derde arm van de delta stroomt langs de andere kant van Borkum: de Osterems, die in route B2 wordt beschreven.

In route B3 volgen we de Eems (in Duitsland: Ems) ook een eind landinwaarts. De invloed van het getij is op deze rivier tot voorbij Leer merkbaar. De Eems geeft aansluiting met het riviertje de Leda en het Elisabethfehnkanal en met het Küstenkanal, beide onderdeel van de binnendoorroute naar Denemarken.

OOST-FRIESE WADDEN

Van het internationale wadengebied, dat zich van Den Helder tot voorbij het Deense Esbjerg uitstrekt, kan het gedeelte tussen de Eems en de Jade, het Oost-Friese wad, een van de aantrekkelijkste vaargebieden voor de watersport worden genoemd. Van Borkum tot Minsener Oog strekt zich een keten van eilanden uit die, slechts doorsneden door

De drooggevallen haven van Dorumersiel.

Gedeelte van de jachthaven van Norderney.

hun eiland graag het Töwerland. Alle vervoer op het eiland gaat met paardentaxi en de fiets. Het vliegveld ligt op de oostpunt. Passagiers stappen er voor verder vervoer naar het dorp over op de paardentaxi. Op het westelijk deel liggen de dorpjes Westdorf en Loog. De Hammersee is een zoetwatermeer en herinnert aan de plaats waar halverwege de 19de eeuw een doorbraak werd gesloten; mooie natuur en wandelpaden. Door verzanding van de vaargeul vlak onder het eiland wordt de verbinding met Norddeich bemoeilijkt. Dit leidt tot een forse beperking van het dagtoerisme. Voor de Juister ondernemers reden om zich zorgen te maken; zij willen graag op de oostpunt van het eiland aan dieper water een nieuwe aanlegsteiger maken. Zover is het echter nog lang niet.

BEZIENSWAARDIGHEDEN

Küstenmuseum; Kurconcerten bij de bootjesvijver; westpunt met hoge duinen en prachtig uitzicht op Memmert en de Osterems; wandelboulevard bij de jachthaven.

Norddeich

HAVEN

Norddeich is de drukste veerhaven van Oost-Friesland met treinaansluitingen vanuit het binnenland en veerverbindingen naar Juist, Norderney en Baltrum (vracht). Op hoogtijdagen worden 25 afvaarten per dag uitgevoerd. De veerhaven ligt in het verlengde van de vaargeul, de vissershaven aan de oostzijde en een grote jachthaven aan de westzijde. De haven is niet van het getij afhankelijk. In tegenstelling tot de nabijgelegen haven van Norderney kan in het hoogseizoen vrijwel altijd op een ligplaats in een eigen box worden afgemeerd. In de Osthaven ligt een verenigingssteiger met weinig plaats voor passanten. De waterdiepte van de havens en de vaargeul is bij LW 2,5 meter, in de jachthaven plaatselijk minder.

AANLOOP

Dankzij de kenbare lichtopstanden op de koppen van de 1,5mijl lange stroomdammen is de haveningang niet moeilijk te vinden. Het laatste deel van het Busetief is behalve met boeien ook aan weerszijden met prikken gemarkeerd. Grote oplettendheid vereisen de vele veerboten. De jachthaven ligt aan stuurboord.

LIGPLAATSEN

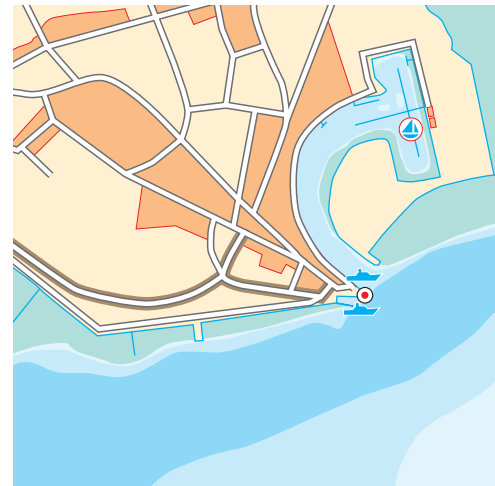
Voor de recreatievaart komt uitsluitend de jachthaven in aanmerking.

MARIFOON

Norddeich Port, VHF-kanaal 17

ANKEREN/DROOGVALLEN

In het begin van het Norddeicher Wattfahrwasser, aan de westkant van de

havendam. Beschut bij winden tussen noord-oost en zuid. Let op de dammen die vanaf de dijk tot vlak aan het vaarwater lopen.

BIJZONDERHEDEN

Ondanks het feit dat Norddeich een weinig aantrekkelijke plaats is, die bovendien wordt doorsneden door een drukke verkeersweg, is het mede door miljoeneninvesteringen in moderne recreatieve voorzieningen uitgegroeid tot het drukste toeristische oord langs de kust van Oost-Friesland.

BEZIENSWAARDIGHEDEN

Reddingmuseum; afvaart veerboten.

Norderney

HAVEN

Dankzij de meer dan driehonderd ligplaatsen, de frequente veerdienst en de vloot van beroepsvaartuigen is Norderney een drukke haven. Omdat de haven aan diep water en vlak bij een goed bebakend zeegat ligt, wordt de zeer beschutte jachthaven van Norderney door veel zeezeilers aangelopen. Ondanks de vele ligplaatsen is het er in het hoogseizoen

regelmatig overvol en moeten jachten uitwijken naar een plek langs de bedrijfsvaartuigen, met alle kans op verhalen. In de directe nabijheid van de haven bevinden zich een slijterij, supermarkt, fietsenverhuur en tankstation.

AANLOOP

De haven ligt direct aan het diepe water van het Riffgat. Komend uit westelijke richting is de haveningang onoverzichtelijk. Buiten de havenmond ligt aan bakboord de grote aanlegsteiger van de veerboten. De haven is getijafhankelijk. Let bij het in- en uitvaren van de haven op het drukke scheepvaartverkeer.

LIGPLAATSEN

Aan de drijvende steigers in de jachthaven.

MARIFOON

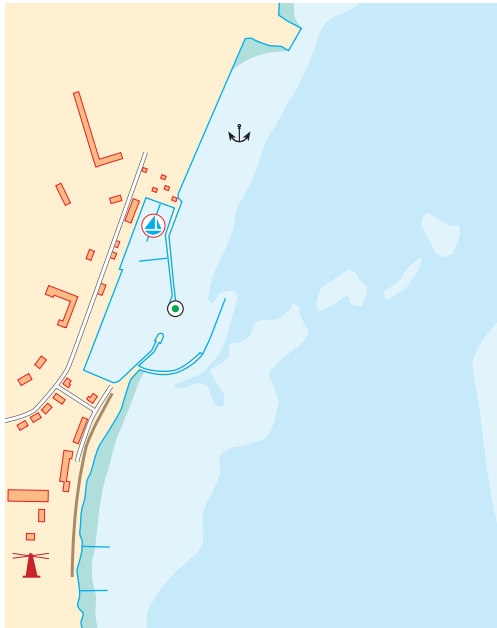
Norderney Port, VHF-kanaal 17

ANKEREN/DROOGVALLEN

Ten oosten van de haven buiten de betonning.

Overzicht van de haven van Norderney.

Detailkaart van de haven van Hörnum.

Met bijna 100 vierkante kilometer is Sylt het grootste Duitse Waddeneiland, maar jaarlijks verdwijnen door afslag verscheidene hectaren voorgoed in zee, zowel aan het Noordzeestrand als aan de kliffen- en waddenkust. Het is slechts te danken aan de plaatselijk meer dan 35 meter hoge duinen met voldoende zandvoorraad dat de smalle zuidpunt nog nooit is doorgebroken. De 'harde kern' van het eiland bestaat uit twee keileemeilandjes, het ene op het brede

De haven van Hörnum op Sylt.

middendeel bij Morsum, en het grotere in de driehoek Westerland-Kampen-Keitum. Door erosie zijn de kusten tot steile kliffen afgeslagen. Aan de wadkant ligt het Morsumklif, aan de Noordzeekant het 4 kilometer lange en tot 25 meter hoge Rote Kliff. Beide zijn landschappelijk waardevolle en voor een Waddeneiland unieke gebieden, die mede het handelsmerk van Sylt vormen. De hoofdplaats Westerland vormt met 10.000 inwoners en tientallen hoogbouwhotels het centrum van het eiland. Op de noordpunt, waar prachtige heidevelden liggen en waar vanaf de hoge duinen het Deense eiland Rømø te zien is, ligt de haven van List.

Hörnum (Sylt)

HAVEN

De haven van Hörnum wordt gevormd door twee beschutting biedende pieren die voor de kade zijn uitgebouwd. Aan de zuidpier is een halfronde golfbreker uitgebouwd, die de havenmond tegen het zuiden en westen afschermt. Het westelijk deel van de haven is in gebruik als werkhaven voor de mosselvisserij en de vloot van rondvaartboten, die tussen de eilanden en de vaste wal actief zijn.

AANLOOP

Van verre is de haven herkenbaar aan de vuurtoren die even ten zuiden van de haven staat, en aan een grote olietank. Deze tank staat pal tegenover de haveningang. De ingang van de haven ligt naar het noorden open en is onoverzichtelijk. Het geven van een waarschuwingssein is wenselijk. De haven is onder alle omstandigheden aan te lopen. Waterdiepte haven ten minste 3 meter bij LW.

LIGPLAATSEN

De jachthaven ligt aan stuurboord, aan de noordzijde van de haven, achter de vaste houten steiger.

ANKEREN/DROOGVALLEN

Tegen HW kan buiten de betonning in noordelijke richting langs het eiland worden gevaren in de richting van de kenbare zendmast. Met westelijke winden is de hele kuststrook een ideaal gebied om droog te vallen.

BIJZONDERHEDEN

Hörnum is een wat rommelig dorp zonder kern en bestaat voor het merendeel uit vakantiewoningen. Een wandeling rond de zuidpunt is echter zeer de moeite waard. Bij de vuurtoren is te zien hoe de zee regelmatig toeslaat: de kustlijn wijkt hier een eind naar binnen.

De droogvallende haven van Rantum.

Rantum (Sylt)

HAVEN

Rantum is een kleine droogvallende haven in een beschutte, rustige hoek van Sylt. Het wad valt hier niet erg ver droog, maar de rijzing is in deze uithoek ook maar gering, niet veel meer dan 2 meter. Haven en omgeving van Rantum zijn niet geschikt voor diepstekende kieljachten.

List (Sylt)

HAVEN

List heeft een kleine, drukke haven, geheel omgeven door een stalen damwand. Enkele vissers hebben er hun vaste ligplaats, net als de reddingboot en een paar rondvaartboten. Voor de watersport resteren twee drijvende steigers. De Deense veerboot van en naar Rømø meert af aan een aparte steiger buiten de haven.